

Yleisteos Bysantin historiasta

John Haldon: Bysantin historia. Alkuteos Byzantium History. Suom. Kaisa Sivenius. Gaudeamus, Helsinki 2010. 254 s.

■ John Haldonin lyhyt mutta ytimekäs oppikirja on Bysantin tutkimuksen seuran aloitteesta viimeinkin ilmestynyt suomeksi. Kirjan kääntäjänä on Kaisa Sivenius ja sen lopullisesta toimitustyöstä on vastuussa Mika Hakkarainen. Käännös on kaikille Bysantin historiasta kiinnostuneille opiskelijoille ja harrastajille mieluinen uutinen, kun huomioidaan, että kyse on vasta toisesta suomennetusta Bysantin historian yleisteoksesta ja, että edellisen yleisteoksen (Charles Diehl, *Bysantti: suuruuden aika ja rappeutuminen*) ilmestymisestä on jo kulunut yli 80 vuotta.

Käännökset yltävät harvoin samalle tasolle kuin alkuperäiset teokset. Tässä tapauksessa suomenkielinen versio on kuitenkin jossain suhteessa jopa

parempi kuin englanniksi neljänä eri painoksena ilmestynyt Haldonin alkuperäisteos. Suomenkielisestä laitoksesta on esimerkiksi leikattu pois turhia toistoja ja kirjan loppuun on lisätty hyödyllinen sanasto. Lisäksi teksti on hyvin editoitu ja varsinaisia käännös- tai painovirheitä löytyy ainoastaan muutamia.

Haldonin kirja koostuu kahdeksasta luvusta. Kahdessa ensimmäisessä annetaan historiallinen yleiskuva Bysantin muotoutumisesta ja eri vaiheista vuoteen 1453 saakka, mikä auttaa lukijaa seuraamaan ja ymmärtämään kirjan kuutta muuta temaattisesti rakennettua lukua. Tämä toimiikin periaatteessa hyvin, vaikka kaksi ensimmäistä lukua olisivat muuttuneet helppolukuisemmiksi, jos niihin olisi sisällytetty vähemmän yksityiskoh-
tia.

Temaattisissa luvuissa käsitellään ensin Bysantin valtakunnalle kuuluvia maita ja kansoja, sen jälkeen itse valtiota ja hallintoa, mukaan lukien armeija ja laivasto. Seuraavaksi verrataan kaupunkeja ja kaupankäyntiä maaseudun karuun todellisuuteen sekä valaistaan Bysantin poliittista järjestelmää kuvaten senaattia, ylimystöä, aristokraatteja ja

virkamiehistöä. Kaksi viimeistä lukua käsittelevät puolestaan kirkkoa ja uskontoa sekä valtaa, taidetta ja perinteitä Bysantissa.

Haldonin kirja keskittyy siis ennen kaikkea Bysantin poliittiseen historiaan ja valtion rakenteisiin sekä pyrkii muun muassa selittämään, miten valtio oli yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan ja samalla aktiivisesti muokkasi sitä. Paljon vähemmän tilaa annetaan ortodoksisen kristillisyyden historialle ja Bysantin kulttuurihistorialle, kuten esimerkiksi taiteelle tai kirjallisuudelle. Tämä päätös on toisaalta ymmärrettävä, koska yleisteos ei millään voi antaa kattavaa kokonaiskuvaa kaikista Bysantin tuhatvuotisen historian osalu-
alueista.

Bysantin historia päättyi vuonna 1453 osmanien valloitet-
tetta Konstantinopolin. Sen sijaan on paljon vaikeampaa sanoa milloin Bysantin historia alkoi ja Haldon jättääkin tämän kysymyksen avoimeksi toteamalla (s. 15), että jotkut tutkijat kutsuvat ”Bysantiksi” Rooman valtakunnan itäistä osaa 330-luvulta lähtien, kun taas toiset käyttävät nimitystä vasta Iustinianuksen (527–565) valtakaudesta alkaen. Tässä kohtaa lukija yllättynee siitä,

ettei Haldon mainitse kolmatta, hyvin yleistä mielipidettä, jonka mukaan Itä-Rooma muuttui Bysantiksi vasta 640-luvulla, sen jälkeen kun se oli menettänyt puolet alueestaan arabeille.

Kirjan editorit ovat päättäneet seurata tulkintaa, jonka mukaan Bysantin historia alkaisi Iustinianuksen valtakaudesta. Tätä on korostettu kirjoittamalla kaikki henkilönimet Iustinianuksen hallituskautteen saakka latinalaisella kirjoitustavalla (esimerkiksi Iustinianus, Konstantinus) ja sen jälkeen eläneiden henkilöiden nimet kreikkalaisella kirjoitustavalla (esimerkiksi Iustinianos, Konstantinos). Tässä kohtaa suomenkielisen laitoksen editorit seuraavat kuitenkin toista käytäntöä kuin Haldon, joka käyttää latinankielisiä henkilöitä Heracliuksen (610–641) hallituskauden saakka, tätä mitenkään perustelematta.

Haldonin päätös henkilönimien kirjoitustavasta ei kuitenkaan ole sattuma. Tarkkaavainen lukija huomaa, että Haldon järjestelmällisesti puhuu ”Roomasta”, ”Rooman valtakunnasta” tai ”Itä-Roomasta” 640-luvulle asti ja sen jälkeen melkein poikkeuksetta ”Bysantista”. Näin lukijalle jää epämielinen tunne siitä, että Haldon oikeastaan seuraa kolmatta tulkintaa, jonka mukaan kutistunut ja köyhtynyt Itä-Rooma muuttui Bysantiksi 640-luvulla, vaikkei hän itse esipuheessaan mainitse tätä tulkintaa. Tämä yllättävä epäselvyys olisi ehkä voitu oikaistaa suomenkielisessä laitoksessa.

Suomenkielisen painoksen erittäin harvinaisista käännös-

tai painovirheistä voidaan lopuksi mainita kolme. Romanos I Lekapenoksen hallituskausi ei ollut 870–948 (s. 58) vaan 920–944, eikä Boiotian suurimmasta kaupungista Teebasta suomeksi voida käyttää englanninkielistä nimeä Thebes (s. 133). Harmillinen on myös s. 90 esiintyvä väite, jonka mukaan Aleksanteri Suuri olisi saanut valloituksensa päätökseen 350-luvulla jKr – englanniksi kyseisessä kohdassa lukee ”in the second half of the fourth century BC” (s. 90).

Nämä ovat kuitenkin kirja kokonaisuutena ajatellen merkittäviä pikkuvirheitä. Haldonin suomenkielinen oppikirja onkin hyvin positiivinen lisä kaikille opiskelijoille ja sellaisille lukijoille, jotka haluavat syventyä Bysantin kiehtovaan historiaan.

Björn Forsen